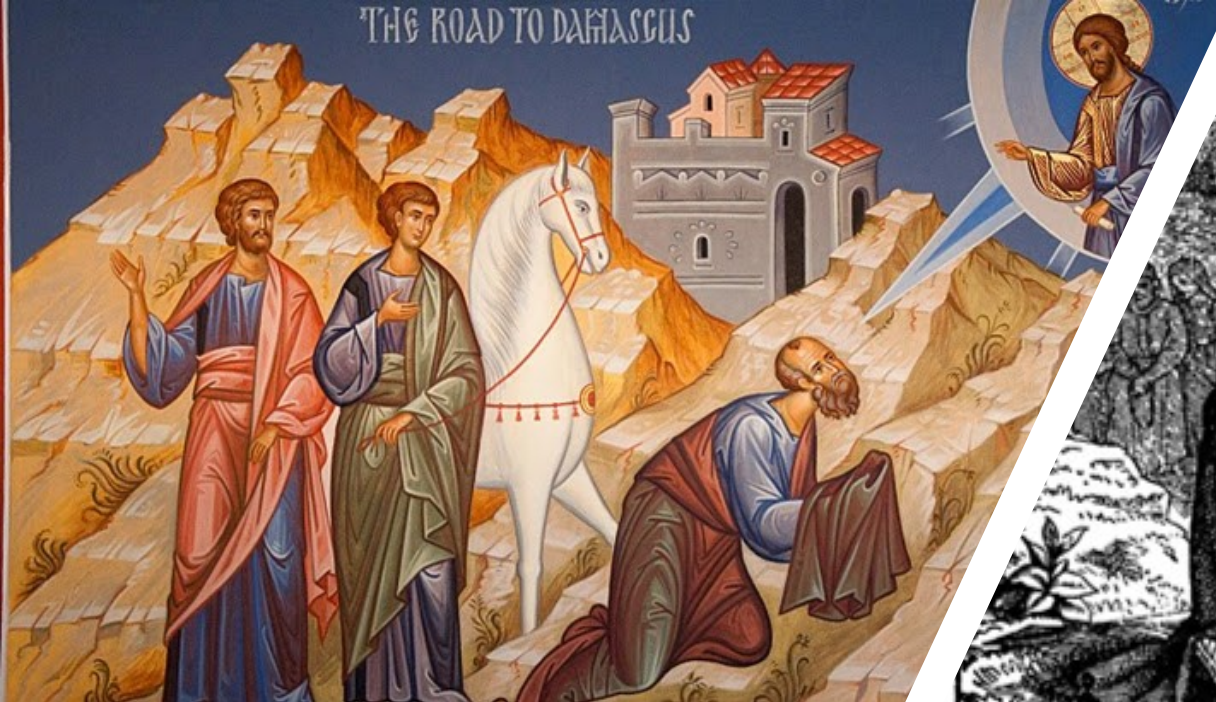

Informácie o kurze a podmienky ukončenia

- čítba, prednášky, diskusie
- záverečná esej
 - spracovanie vybraného problému z povinnej čítby aplikovaného na oblasť podľa výberu
 - formulácia problému a otázky, ktorú hodláte v eseji rozpracovať a zodpovedať, a v rámci daného rozsahu i vyriešiť
 - hodnotiť sa bude formálna i obsahová stránka textu, jasnosť a konzistentnosť argumentu
 - rozsah: 5 400 – 9 000 znakov, vrátane mezer a známek
 - odovzdanie v skúškovom období 2. január 2024 - 16. február 2024

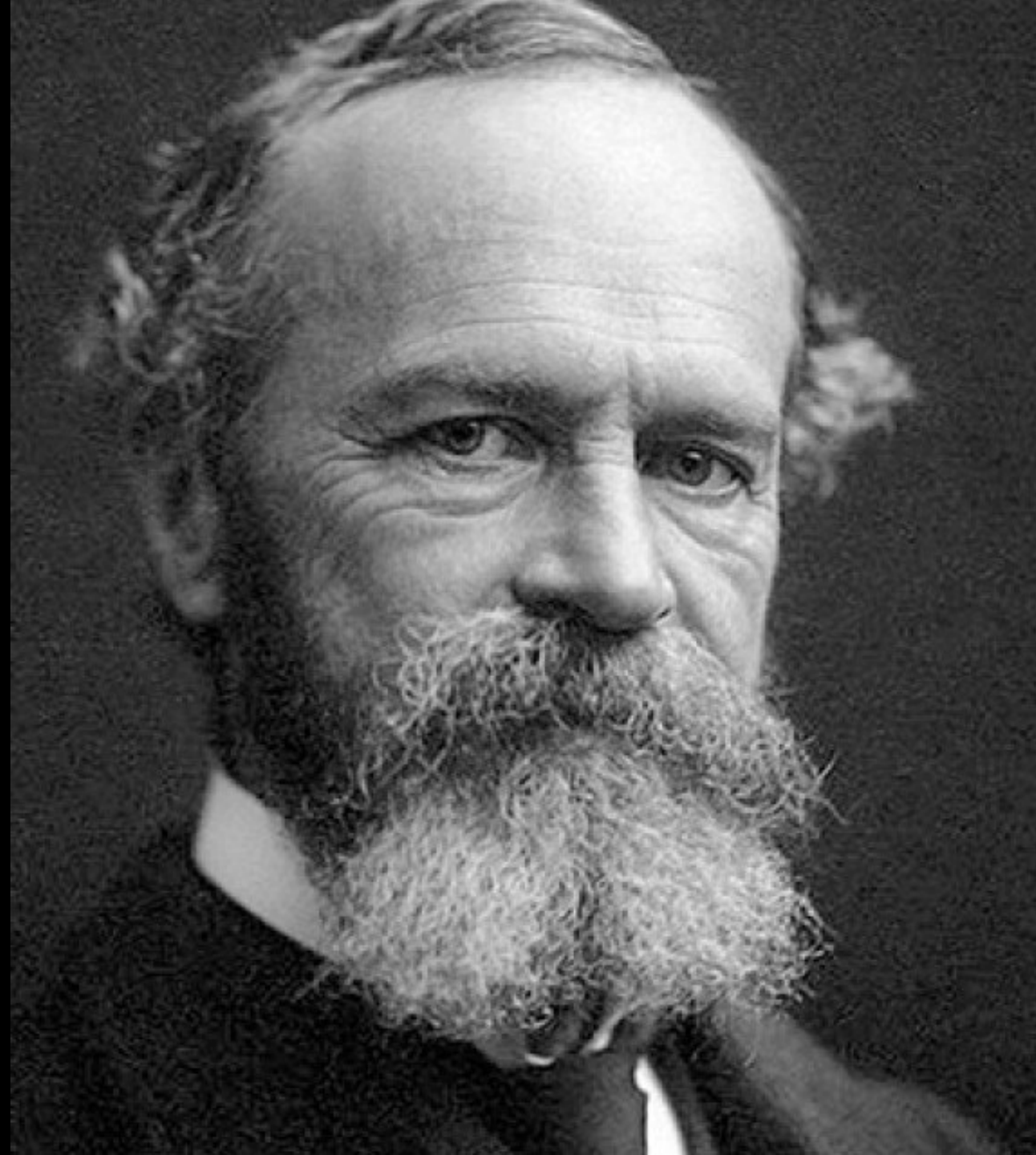

Problematika štúdia (náboženskej) konverzie

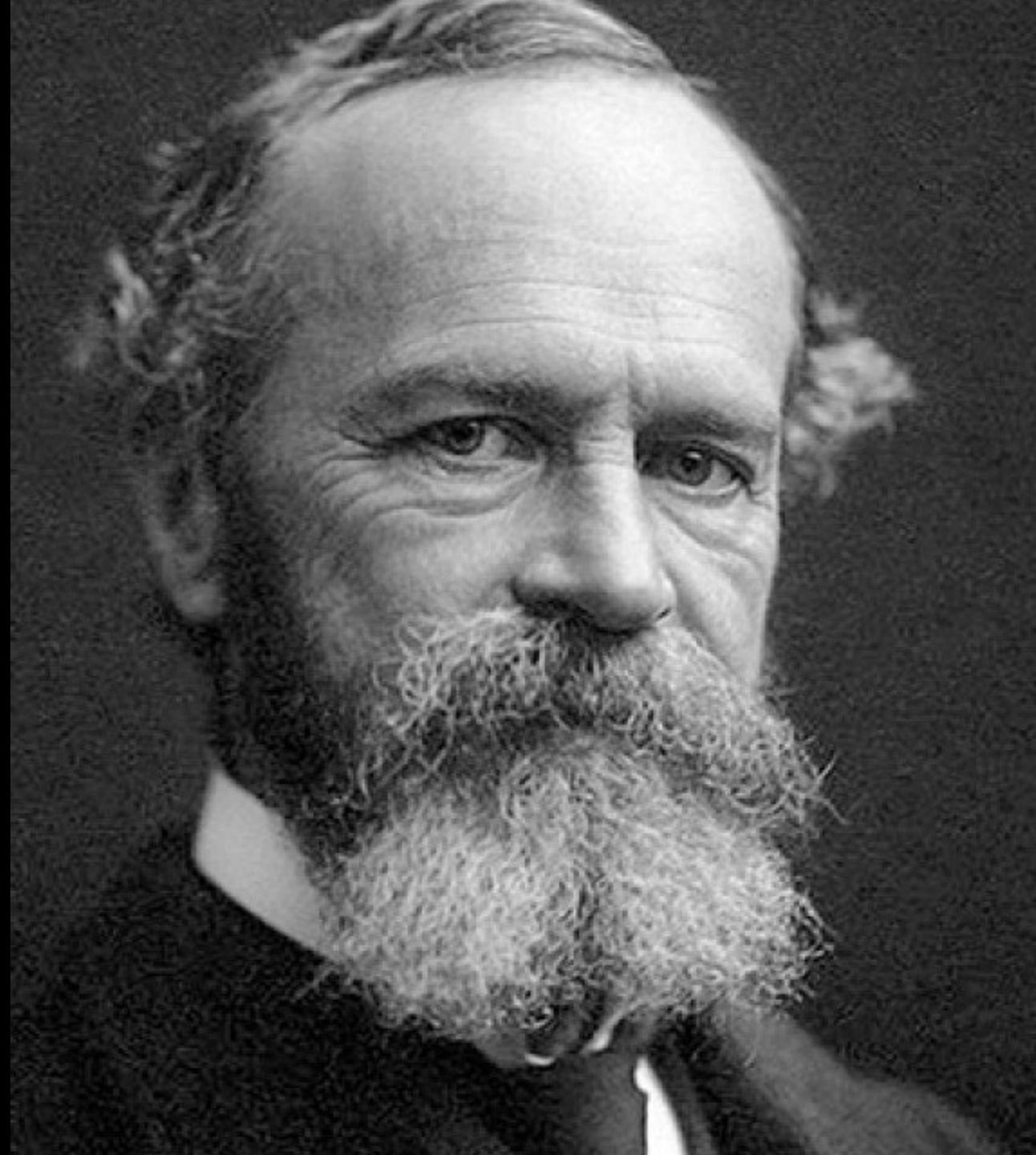
- prečo konceptualizácia? prečo nie rovno konverzia?
- Saul a jeho cesta do Damašku ako vzor konverzie
- konverzia ako súčasť prirodzeného jazyka vs. analytická kategória
- čo je konverzia?
- dualizmus v typológiách individuálnej zmeny
- ako sa dozvedáme o konverzii?
- na základe čoho identifikujeme konverziu?

„Konvertovať, obrodit' sa, byť omilostený, zakúsiť náboženstvo, byť uistený, to sú tie mnohé obraty označujúce proces, postupný či náhly, ktorým ja, doposiaľ rozdelené, vedomé si vlastnej nesprávnosti a nešťastia stáva sa zjednotené, vedome lepšie a šťastné v dôsledku pevnejšieho priľnutia k náboženstvu. Toto aspoň predstavuje konverziu všeobecne, či už veríme alebo neveríme v potrebu priameho božieho pôsobenia na uskutočnenie tejto mravnej zmeny.“

(James 2002 [1902]: 150).

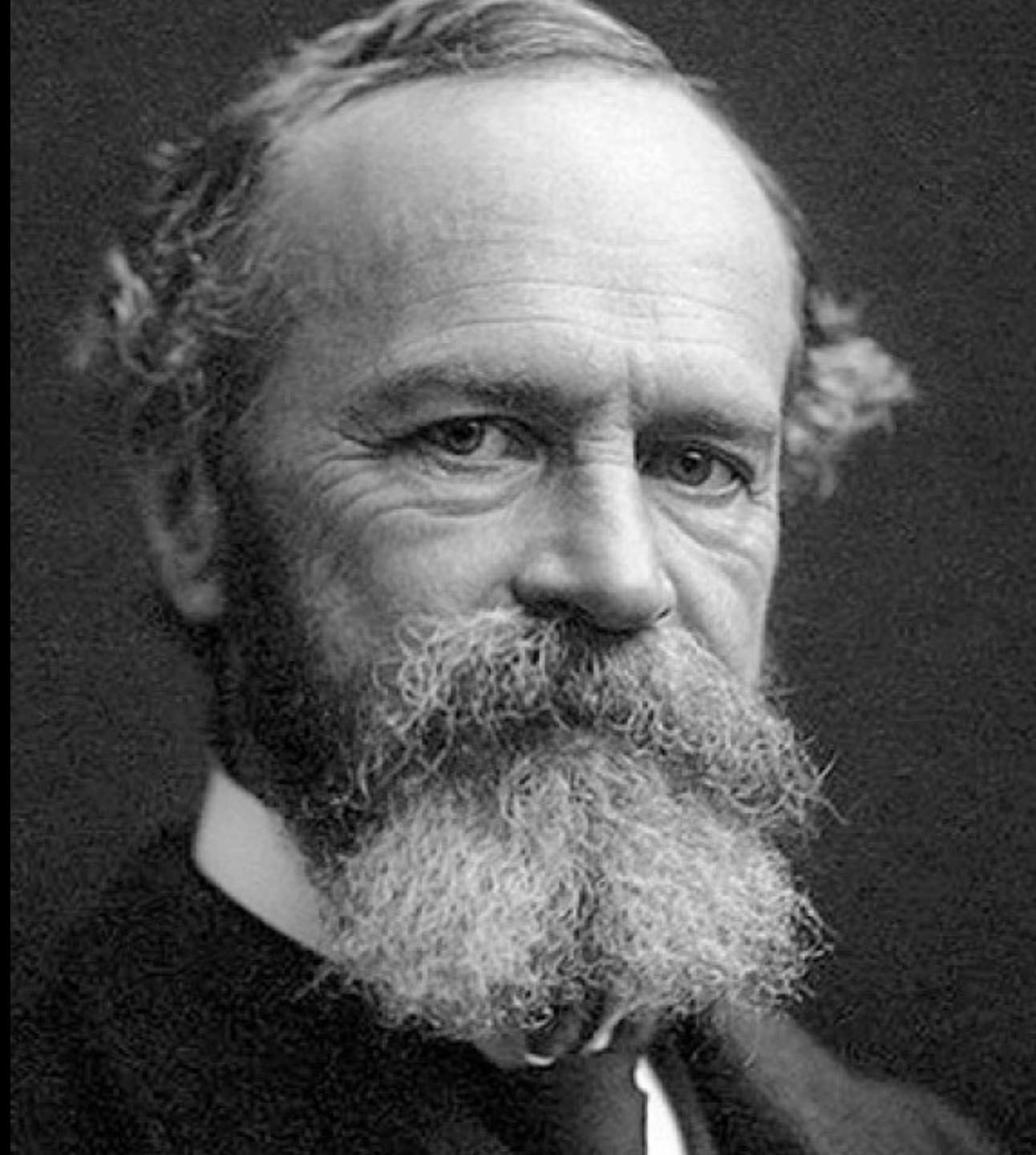

„Esencia náboženskej skúsenosti, to, na základe čoho ju posudzujeme musí byť nejaký prvok či kvalita, ktorú inde nenájdeme. A táto kvalita bude samozrejme najľahšie zaznamenateľná v tých náboženských skúsenostiach, ktoré sú najjednostrannejšie, najprepiatejšie a intenzívne.“
(James 2002 [1902]: 40).

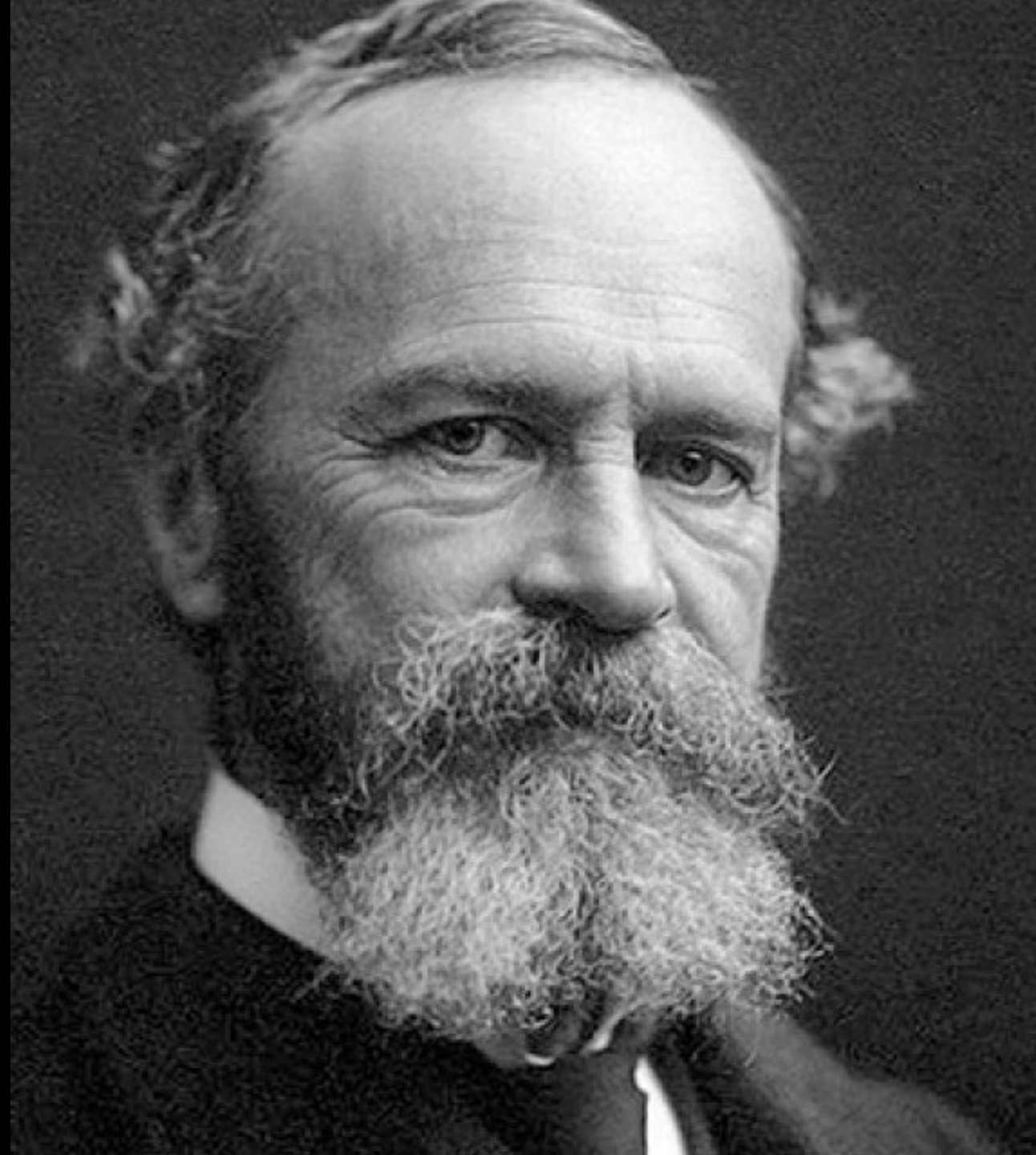
excellence, mystik a asketický svátec, například, má v plnej miere a čo z neho činí ľudskú bytosť celkom odlišnej hodnoty. ...Kým moralistické zavrhovanie vyžaduje zapretie vôle, kresťanovo zavrhovanie je výsledkom vznietenia vyššieho druhu citu, pri ktorom nie je nutné vypätie vôle. Moralista musí zadržať dych a napnúť svaly a dokým je tento atletický postoj možný, všetko je v poriadku – morálka stačí. Ale atletický postoj má vždy tendenciu zlyhať a nevyhnutne i zlyháva... To, po čom človek prahne je utešenie v jeho bezmocnosti, pocit, že duch vesmíru ho prijíma a chráni, nech je akokoľvek skazený a neustále zlyhávajúci. Všetci sme nakoniec takto bezradne neschopní. ...A vždy keď pociťujeme márnivosť a provizórnosť nášho snaženia sa, zisťujeme, že morálka je len chabou náplastou na ranu, ktorú nie je schopná nikdy zaceliť... A v tom prichádza náboženstvo, aby nás zachránilo a zobralo náš osud do vlastných rúk. Je to stav mysle, známy len zbožným, v ktorom vôľa presadzovať sa a spoliehať sa na seba je nahradená stíščením a odovzdaním sa do záplavy a smršti Boha. V tom stave myslí, to, čoho sme sa najviac obávali sa stáva našou istotou a hodina našej morálnej smrti sa obracia na naše duchovné zrodenie“

(James 2002 [1902]: 41-42).

„Povedať, že niekto konvertoval znamená, že... náboženské predstavy predtým nachádzajúce sa na periférii vedomia, dostávajú do centra a náboženské ciele sa stávajú habituálnymi centrami jeho energie“

(James 2002 [1902]: 162)

Počiatky moderného štúdia konverzie

- James, Hall, Starbuck, Leuba, či Pratt
- súčasť emancipácie psychológie a psychológie náboženstva
- v centre náboženská (mystická) skúsenosť chápaná perennialisticky
- konverzia ako náboženská skúsenosť par excellence
- sústredenie na „first-hand experience“
- spojenie spiritistického a psychologického
- tendenčne chápaný evolučný rámec
- vedecká metodológia (dotazníky, rozhovory)
- pragmatizmus a funkcionalistický prístup

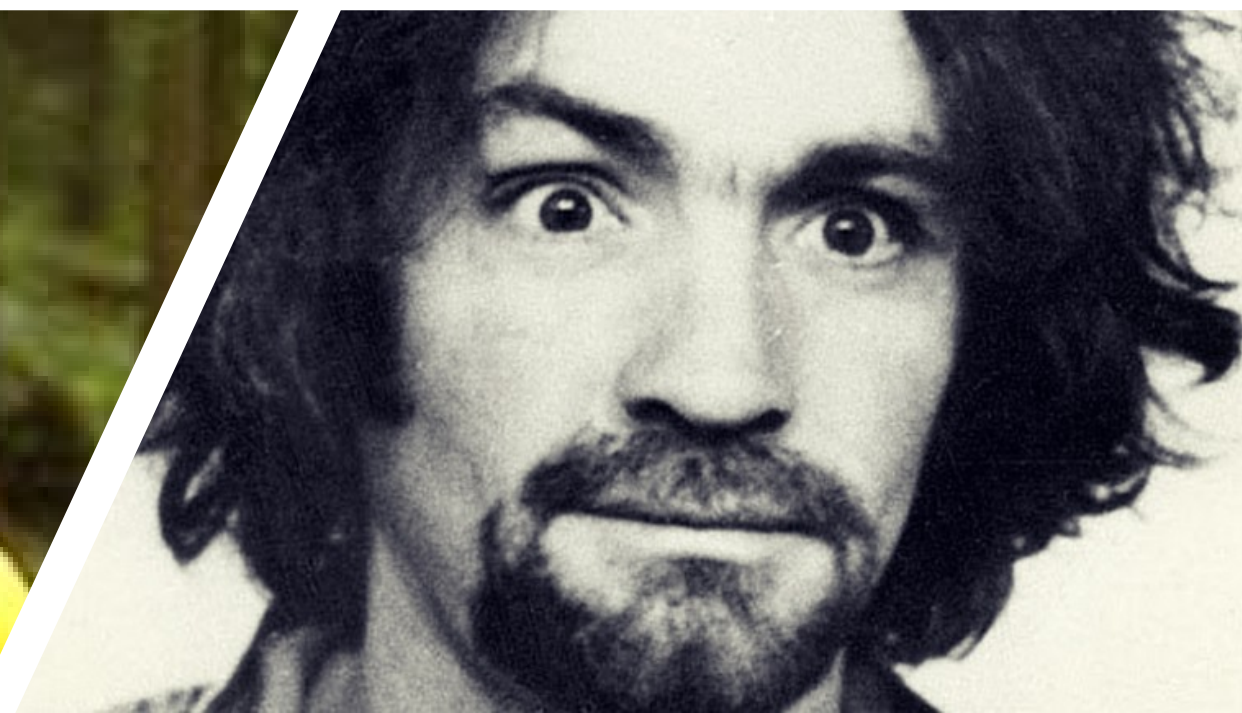
Počiatky moderného štúdia konverzie

- konverzia ako fenomén adolescencie
- ignorovanie kultúrneho a historického kontextu
- fenomenologický etnocentrizmus
- psychológia amerického liberálneho protestantizmu
- teologická terminológia sa stáva vedeckou terminológiou
- patologizácia konverzie

from
2009 The
Guar

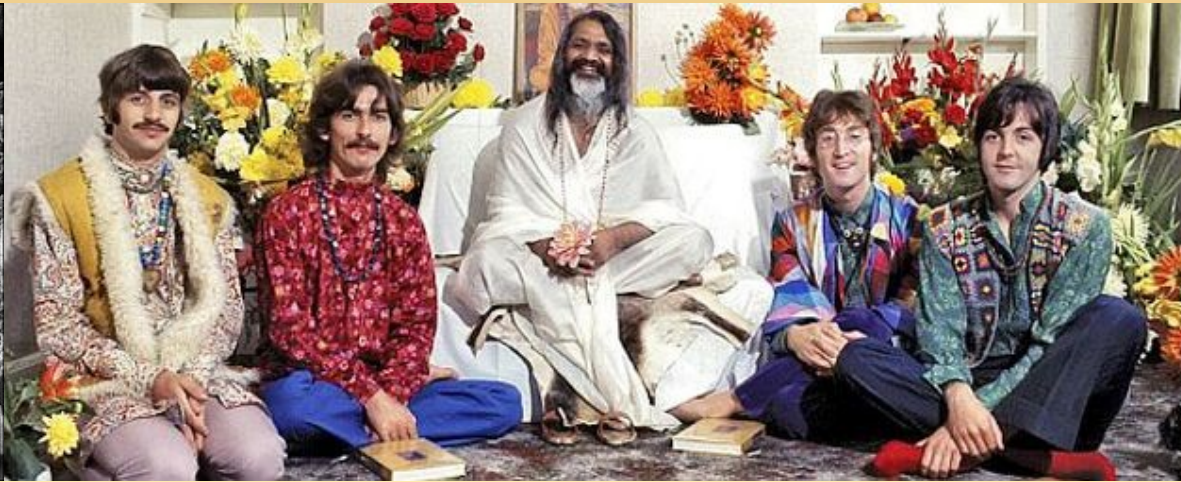

Nové náboženské hnutia (NNH) sú

„divné“

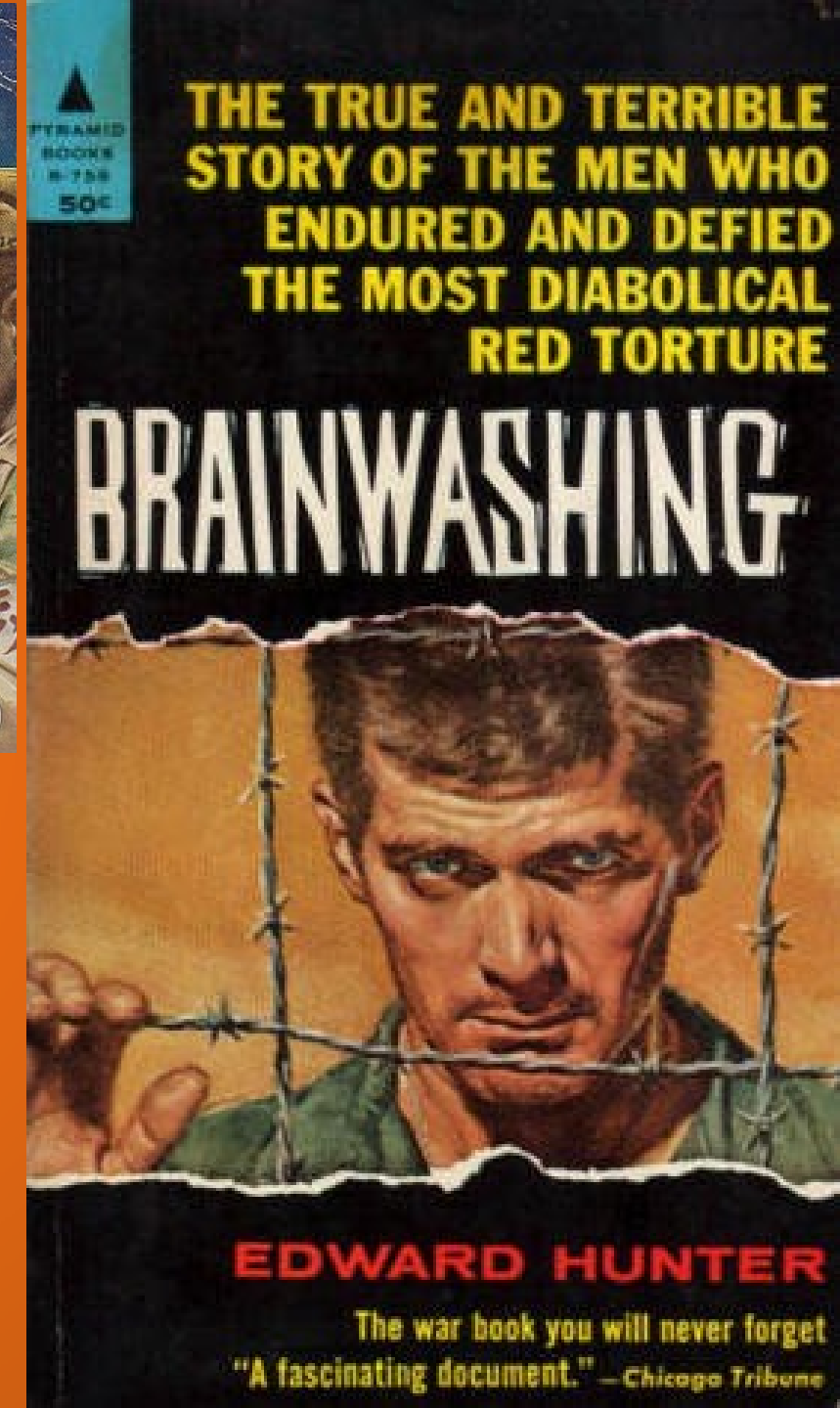
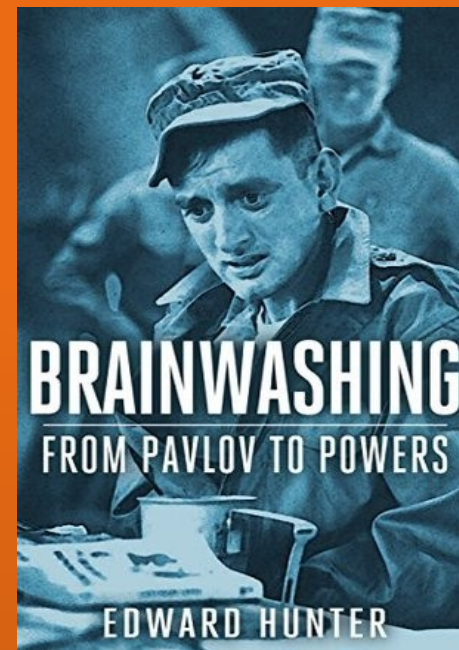
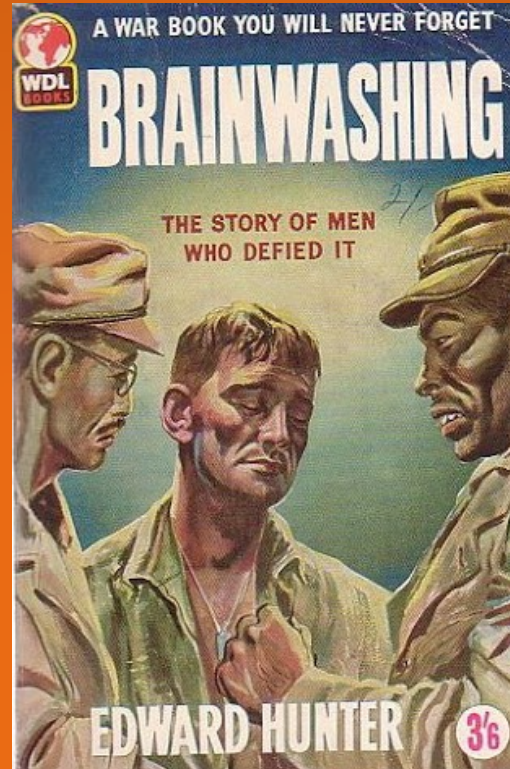
problematika vymedzenia NNH (Václavík: Sociologie NNH)

- nálepka pre „tých druhých a divných“
- kontext 60. a 70. rokov v západnej Európe a USA (kontrakultúra, hippies, politické a sociálne protestné hnutia, komunitný život a experimentovanie, politika segregácie a rasizmu, studená vojna)
- boom a sociálny impakt NNH, od 60. rokov klesá popularita tradičných náboženských skupín, okrem konzervatívnych
- nonkonformita NNH, antisociálne, vytvára paralelné štruktúry, politický separatizmus
- odmietnutie vlastných kultúrnych hodnôt a výtvarných na rôznych úrovniach (Richardson: „culture-rejecting explanation“)

Títo „divní“ používajú techniky manipulácie našich nepriateľov

- praktiky ruských, kórejských a čínskych **komunistov** pri výsluchu amerických politických väzňov a vojnových zajatcov
- **Edward Hunter** (1951): „*Brainwashing in Red China*“
- „*hse nao*“ = „umývať“ / vyčistiť mozog/myseľ“ = „brainwashing“
- zmyslová deprivácia, vynútené vyznanie, úplná kontrola nad prostredím uväzneného, prijatie diskurzu väzňoteľa

Od fyzického násilia k psychickému

- **Edgar Schein:** „*Coercive Persuasion*“
- rozmrazenie („unfreezing“), zmenu („change“) a znovu zmrazenie („refreezing“)
- **Robert Jay Lifton:** „*Thought Reform and the Psychology of Totalism*“
- kontrolu prostredia („milieu control“)
- frázovitý jazyk („loading language“)
- požiadavka čistoty („demand for purity“)
- neustále vyznávanie sa („confession“)
- mystickú manipuláciu („mystical manipulation“)
- doktrína je viac ako človek („doctrine over person“)
- posvätná veda („sacred science“)
- dočasné existenčné provizórium („dispensing of existence“)

2. generácia modelov

- **Margaret Singer**
- držanie jedinca v nevedomosti o prebiehajúcich procesoch a zmenách
- maximálna možná kontrola času a fyzického prostredia jedinca
- vytvorenie zdania bezmocnosti, podvedomého strachu a závislosti,
- maximálne potlačenie starého správania a postojov jedinca,
- implantácia nového správania a postojov
- nanútenie uzavretého systému logiky neprístupnému inovácii či kritike

Brainwashingová konceptualizácia konverzie

- konverzia k NNH = nedobrovoľná *výmena* identity jedinca
- člen je bezbranná obeť vodcu – predátora, vonkajšia príčina, sled pasívnych situáciách, sebaospravedlňovanie?, „priznanie si problému“ (závislosti) – pasívna paradigma
- deterministická a mechanistická
- identita je čosi stále, monolitické, nemenná (staré autentické ja je nahradené novým sektárskym ja)
- nutnosť prinavrátenia „starého ja“ – deprogramovanie, výstupové poradenstvo, antikultové hnutie
- vždy negatívna a patologická, viera sa získava v rodine

Problémy brainwashingových modelov

- brainwashing vysvetľuje na málo prípadoch len malú časť konverzie
- patologizácia bežných javov a konceptov
- magická efektivita brainwashingových techník
- ignorácia času a vývoja NNH, typológie skupín

Problémy brainwashingových modelov

- patologické mechanizmy fungujú len v prípade NNH, nie v prípade tradičných náboženských skupín
- čo s veľkou fluktuáciou členov a množstvom objavujúcich sa a zanikajúcich NNH? aktívna paradigma, náboženský trh a „hľadači“
- pozitívne dopady „love-bombingu“, a začlenenie pre sociálne atomizovaných jedincov
- ignorácia sociovednej a sociologickej tradície výskumu skupín a začleňovania
- pozor na posun od deskripcie a explanácie k normatívnosti, odborník na vieru, pozor na možné zneužitie vlastných odborných textov pre ideologické potreby jednej alebo druhej strany

Dopady a dôsledky brainwashingu

- ospravedlnenie praktík deprogramovania a výstupového poradenstva
- snaha chrániť to „naše a tradičné“
- prostriedok na utlačovanie a útok na náboženské menšiny
- mediálny obraz NNH, labeling sekta
- „inštitucionalizácia brainwashingu“ – prenikanie do štátnych inštitúcií a legislatívneho rámca štátu, zásah do náboženských slobôd a náboženská stigmatizácia a diskriminácia

BECOMING A WORLD-SAVER: A THEORY OF CONVERSION TO A DEVIANT PERSPECTIVE *

JOHN LOFLAND

University of Michigan

RODNEY STARK

University of California, Berkeley

Materials derived from observation of a West Coast millenarian cult are employed to develop a "value-added" model of the conditions under which conversion occurs. For conversion a person must experience, within a religious problem-solving perspective, enduring, acutely-felt tensions that lead him to define himself as a religious seeker; he must encounter the cult at a turning point in his life; within the cult an affective bond must be formed (or pre-exist) and any extra-cult attachments, neutralized; and there he must be exposed to intensive interaction if he is to become a "deployable agent."

ALL men and all human groups have ultimate values, a world view, or a perspective furnishing them a more or less orderly and comprehensible picture of the world. Clyde Kluckhohn remarked that no matter how primitive and crude it may be, there is a "philosophy behind the way of life of every individual and of every relatively homogeneous group at any given point in their histories."¹ When a person gives up one such perspective or ordered view of the world for another we refer to this process as *conversion*.²

Frequently such conversions are between popular and widely held perspectives—from Catholicism to Communism, or from the world view of an underdeveloped or primitive culture to that of a technically more advanced society, as from the Peyote Cult

of the Southwest Indians to Christianity. The continual emergence of tiny cults and sects in western industrial nations makes it clear, however, that sometimes persons relinquish a more widely held perspective for an unknown, obscure and often, socially devalued one.

In this paper we shall outline a model of the conversion process through which a group of people came to see the world in terms set by the doctrines of one such obscure and devalued perspective—a small millenarian religious cult. Although it is based on only a single group, we think the model suggests some rudiments of a general account of conversion to deviant perspectives. But the degree to which this scheme applies to shifts between widely held perspectives must, for now, remain problematic.

* Publication A-15 of the Center for Research on Social Organization, University of Michigan (also available as Publication A-53, Survey Research Center, University of California, Berkeley). This investigation was supported in part by a Public Health Service fellowship to the senior author from the National Institute of Mental Health (MPM-16, 661; 5 F1 MH-16, 661-02).

BACKGROUND

Our discussion is based on observation of a small, millenarian cult headquartered in Bay City,³ a major urban center on the West Coast. This "movement" constitutes

Konverzia ako postupný sociálny posun

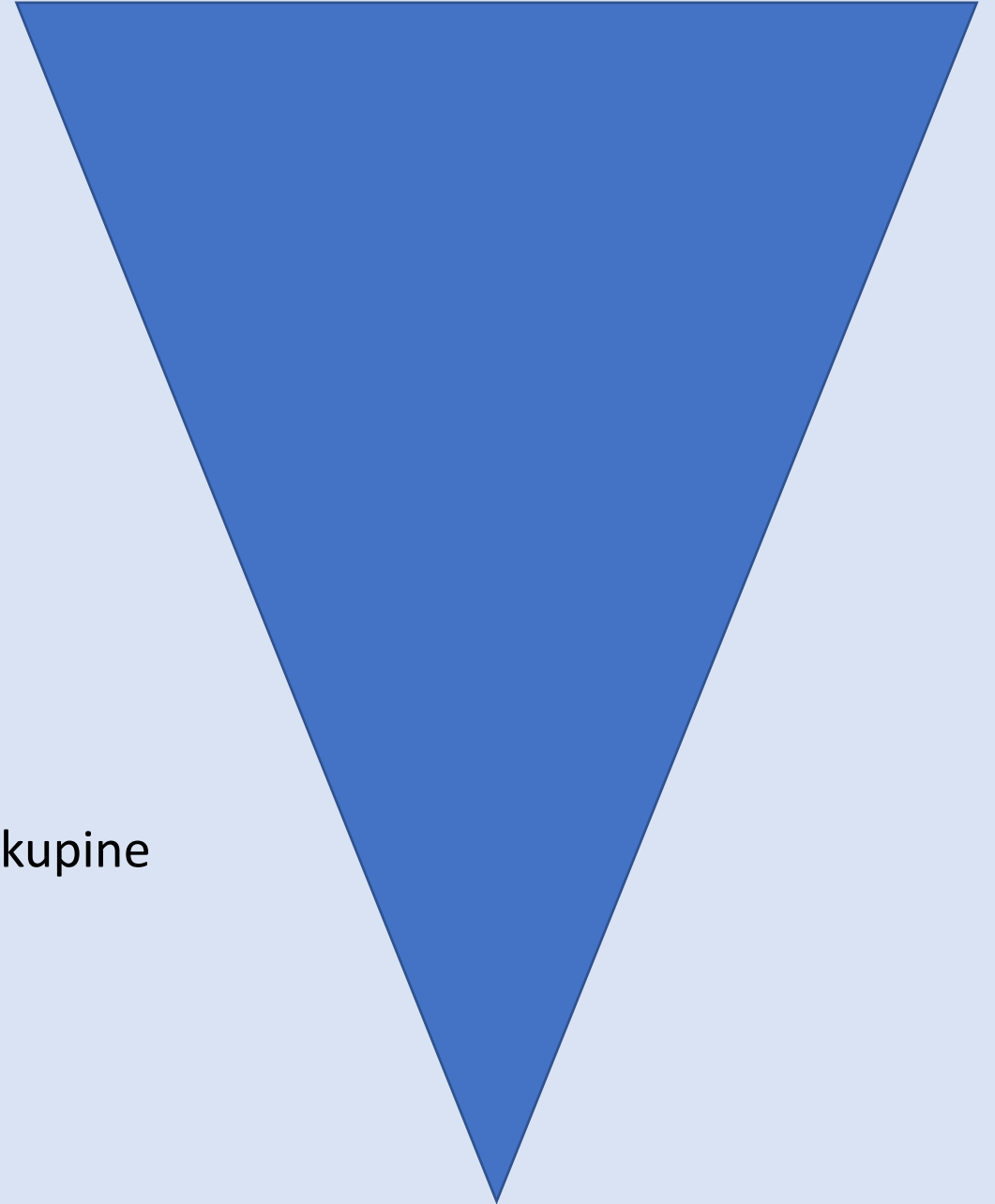
- dominantný model v sociológii
- analógia k socializácii
- ide za psychologickú konceptualizáciu a zameriava sa na osobné vzťahy a sociálne siete
- konverzia tak nie je výlučne psychickou zmenou, ale reštrukturalizáciou sociálnych vzťahov konvertitu
- psychologické predispozície sú voľné podmienky

- predispozičné podmienky

1. napätie
2. perspektíva
3. hľadáčstvo

- situačné okolnosti

4. bod obratu
5. rozvinutie pozitívnych citových väzieb v skupine
6. oslabenie citových väzieb mimo skupiny
7. intenzívna interakcia (totálny konvertita)

Napätie

- spojenie so „strain theory“
- subjektívne pociťované napätie
- ako ho operacionalizovať a kvantifikovať?
- pociťujú konvertiti viac napätia ako ostatná populácia?
- súčasť konverzného pohľadu

This tension is best characterized as a felt discrepancy between some imaginary, ideal state of affairs and the circumstances in which these people saw themselves caught up. We suggest that acutely felt tension is a necessary, but far from sufficient condition for conversion. That is, it creates some disposition to act. But tension may be resolved in a number of ways (or remain unresolved); hence, that these people are in a tension situation does not indicate *what* action they may take.

LOFLAND, John and STARK, Rodney, 1965. Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective. *American Sociological Review*. 1965. Vol. 30, no. 6, p. 864.

Perspektíva (riešenia problému)

- rovnako i rétorika či žáner
- zvyk uplatňovať náboženskú perspektívu na všetko
- zvýšená citlivosť a vnímavosť k náboženstvu a náboženským otázkam (Downtown)
- (počiatočné) zatajovanie náboženského charakteru skupiny

I. Preconversion Problem-Solving Orientation	No.	%
Physiological ^a	117	35
Religious ^b	72	22
Psychiatric ^c	39	12
Political ^d	32	10
Mixed ^e	70	21
Totals*	330	100

Briefly, three particular genres of solution are relevant here: *the psychiatric*, *the political* and *the religious*. In the first, the origin of problems is typically traced to the psyche, and manipulation of the self is advocated as a solution. Political solutions, mainly radical, locate the sources of problems in the social structure and advocate reorganization of the system as a solution. The religious perspective tends to see both sources and solutions as emanating from an unseen and, in principle, unseeable realm.

LOFLAND, John and STARK, Rodney, 1965. Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective. *American Sociological Review*. 1965. Vol. 30, no. 6, p. 867.

Hľadačstvo

- deprivation theory
- aktívna paradigma

lined above. Their need for solutions persisted, and their problem-solving perspective was restricted to a religious outlook, but all pre-converts found conventional religious institutions inadequate as a source of solutions. Subsequently, each came to define himself as a religious seeker, a person searching for some satisfactory system of religious meaning to interpret and resolve his discontent, and each had taken some action to achieve this end.

LOFLAND, John and STARK, Rodney, 1965. Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective. *American Sociological Review*. 1965. Vol. 30, no. 6, p. 864.

Bod obratu

- subjektívne vnímaná zlomová udalosť
- spätný pohľad

D.P., all pre-converts had reached or were about to reach what they perceived as a “turning point” in their lives. That is, each had come to a moment when old lines of action were complete, had failed or been disrupted, or were about to be so, and when they faced the opportunity (or necessity), and possibly the burden, of doing something different with their lives.¹⁴ Thus, Miss

LOFLAND, John and STARK, Rodney, 1965. Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective. *American Sociological Review*. 1965. Vol. 30, no. 6, p. 870.

II. Possible Preconversion Turning Points	No.	%
Unemployed/Lost Job	52	16
Divorced/Separated	46	14
Military/Draft	38	12
School Dropout	36	11
Institutionalized	34	10
Close Encounter with Death	15	4
Attempted/Contemplated Suicide	17	5
None Mentioned	92	28
Totals*	330	100

SNOW, David A. and PHILLIPS, Cynthia L., 1980. The Lofland-Stark Conversion Model: A Critical Reassessment. *Social Problems*. 1980. Vol. 27, no. 4, p. 437.

Vzťahy v rámci a mimo skupiny

- existujúce sociálne siete
- social atoms
- ďalšie bádanie zamerané na situačné okolnosti
- konverzia prostredníctvom osobných väzieb v malých sociálnych sieťach

III. Mode of Recruitment	No.	%
Recruited through Social Networks	270	82
By Friends	(190)	(58)
By Relatives	(80)	(24)
Recruited Outside of Social Networks	60	18
Totals*	330	100

SNOW, David A. and PHILLIPS, Cynthia L., 1980. The Lofland-Stark Conversion Model: A Critical Reassessment. *Social Problems*. 1980. Vol. 27, no. 4, p. 437.

and one or more of the D.P. members. The development or presence of some positive, emotional, interpersonal response seems necessary to bridge the gap between first exposure to the D.P. message and accepting its truth. That is, persons developed affective ties with the group or some of its members while they still regarded the D.P. perspective as problematic, or even “way out.” In a manner of speaking, final conversion was coming to accept the opinions of one’s friends.¹⁵

LOFLAND, John and STARK, Rodney, 1965. Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective. *American Sociological Review*. 1965. Vol. 30, no. 6, p. 871, 872.

6. Extra-Cult Affective Bonds. One might suppose that non-D.P. associates of a convert-in-process would not be entirely neutral to the now immediate possibility that he would join the D.P. group. We must inquire, then, into the conditions under which extra-cult controls are activated through emotional attachments, and how they restrain or fail to restrain persons from D.P. conversion.

Intenzívna interakcia

- „deployable agent“
- problematika commitmentu

Intensive interaction means concrete, daily, and even hourly accessibility to D.P. members, which implies physical proximity to total converts. Intensive exposure offers an opportunity to reinforce and elaborate an initial, tentative assent to the D.P. world view, and in prolonged association the perspective “comes alive” as a device for interpreting the moment-to-moment events in the convert’s life.

LOFLAND, John and STARK, Rodney, 1965. Becoming a World-Saver: A Theory of Conversion to a Deviant Perspective. *American Sociological Review*. 1965. Vol. 30, no. 6, p. 873.

Problémy

- čo je Lofland-Starkovmu modelu vyčítané? Aké má problémy?
- model založený na 15 konvertitoch z 21, pričom nie všetci vyhovovali modelu
- problém zovšeobecnenia modelu na ostatné NNH a iné náboženské skupiny
- konverzia je ukončený, postupný a lineárny proces
- ignorancia problému analytického statusu konvertitových výpovedí
- rekonštrukcia konverzie je v zásade nahliadaná ako neproblematická
- operacionalizácia jednotlivých fáz
- prelínanie objektívneho a subjektívneho
- odlíšenie „commitment“ a „conversion“